

Riktlinje för god ekonomisk hushållning

Fastställd av:
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp:
Riktlinje

Diarienummer:
KS-2024/00500

Giltighetstid:
Tills vidare

Datum, paragraf för beslut:
2026-01-26 §23

Dokumentansvarig:
Kommunstyrelsen

Dokumentet styr:
All kommunal
verksamhet

Bakgrund

I enlighet med kommunallagen ska kommunfullmäktige fastställa riktlinjer för god ekonomisk hushållning.

Syfte

Syftet med riktlinje för God ekonomisk hushållning är att tydliggöra grundläggande principer, definiera vad som avses med god ekonomisk hushållning samt ange riktlinjer för kommunens samlade arbete för att uppnå god ekonomisk hushållning.

Lagar och andra krav

Krav på att kommuner ska ha god ekonomisk hushållning återfinns i kommunallagen samt lag om kommunal bokföring och redovisning, dessa krav sammanfattas nedan:

Kommunallagen (KL)

Kommuner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet oavsett om den bedrivs i förvaltning eller i annan juridisk form.

Fullmäktige ska besluta om riktlinjer för god ekonomisk hushållning.

Riktlinjerna ska ha ett långsiktigt, strategiskt perspektiv och tydliggöra kommunens tolkning av god ekonomisk hushållning baserad på de egna förutsättningarna.

Budgeten ska upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna, det s.k. balanskravet.

I de fall balanskravsresultatet är negativt ska det regleras under de närmast följande tre åren.

Lagen om kommunal bokföring och redovisning (LKBR)

Förvaltningsberättelsen ska innehålla en utvärdering av om mål och riktlinjer för en god ekonomisk hushållning har uppnåtts och följts.

Lagstiftaren har med hänvisning till det kommunala självstyret gett de enskilda kommunerna stort utrymme och ansvar att utifrån kommunens förutsättningar definiera vad som utgör god ekonomisk hushållning.

Vilka styrs av riktlinjen?

Enligt kommunallagen ska kommunerna ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och i sådan verksamhet som bedrivs genom andra juridiska personer.

Riktlinje för god ekonomisk hushållning gäller för samtlig kommunal verksamhet, inklusive verksamhet som bedrivs i aktieföretag, ekonomisk förening eller stiftelse som kommunen har ett betydande inflytande över.

Principer för god ekonomisk hushållning

Nedanstående principer ska beaktas politiskt i samband med varje års planerings- och budgetprocess, integreras i fysisk och verksamhetsmässig planering, i kommunens övriga finansiella och ekonomiska styrning samt i intern kontroll, uppsiktsplikt och ägarstyrning.

Generationsprincipen – utgångspunkten för arbetet med god ekonomisk hushållning

Varje generation av invånare ska bära kostnaden för den kommunala service och de tillgångar de nyttjar. Dagens generation kan inte förbruka mer resurser än vad de själva bidrar med. Kostnader från en generation ska därmed inte skjutas över till kommande generationer.

Dagens generation kan inte heller avstå från kommunala åtaganden och ansvar som innebär att kommande generationer får väsentliga merkostnader. De ambitionsnivåer och krav som styr verksamhetens omfattning och utformning idag ska vara möjliga att upprätthålla över tid. Både för hög ambitionsnivå och för låg ambitionsnivå kan orsaka merkostnader för framtida generationer.

Om kommunen förvärvar tillgångar som nyttjas av flera generationer ska varje generation bära kostnaden för sin del av nyttjandet. Tillgångar som nyttjas av både nuvarande och kommande generationer ska vårdas och underhållas så att kommande generationer kan nyttja tillgången på avsett sätt och utan andra kostnader än de som de själva är skyldiga till.

För att tillgodose generationsprincipen måste kommunens verksamhet bedrivas på ett ändamålsenligt och effektivt sätt samtidigt som kommunen upprätthåller en god finansiell ställning.

Principen om ändamålsenlig och effektiv verksamhet

De resurser och tillgångar som kommunen förfogar över ska användas till rätt ändamål (dvs ändamålsenligt) och de ska användas på ett effektivt sätt. Kommunfullmäktige fastställer i reglemente och ägardirektiv grunduppdrag för kommunens nämnder och bolag.

Grunduppdraget förtydligar det kommunala ändamålet med nämnden/bolaget samt nämndens/bolagets ansvar och mandat. Kommunfullmäktige fastställer även riktlinjer för finansiering för kommunens bolag samt medelstillelse för kommunens nämnder. På detta sätt anger kommunfullmäktige ändamål med kommunens nämnder och bolag samt de resurser och tillgångar som nämnder/bolag får nyttja för att tillgodose detta ändamål.

Vid konflikt mellan ändamål och medel gäller medlen. Det innebär att tillgängliga medel utgör den yttersta gränsen för det kommunala åtagandet och den kommunala verksamhetens bredd och djup (omfattning).

Om tillgängliga medel inte räcker för att tillgodose ändamål, ambition och inriktning finns tre möjliga åtgärder:

Öka mängden tillgängliga medel på ett sätt som inte riskerar medföra merkostnader för kommande generationer (eg ökat skatteuttag/ökat lönsamhetskrav).

Effektivisera hela eller delar av den kommunala verksamheten

Sänka ambition i hela eller delar av den kommunala verksamheten.

Dessa tre åtgärder kan nyttjas samtidigt.

Principen om god finansiell ställning i både kort och långt perspektiv

För att tillgodose generationsprincipen behöver kommunen upprätthålla en god finansiell ställning i både kort och långt perspektiv.

Detta innebär att kommunen ska

ha balans mellan intäkter och kostnader

Och att kommunen inte får

använda förmögenheten till att täcka löpande behov

finansiera löpande driftkostnader med externa lån

En god ekonomisk hushållning innebär inte enbart att räkenskaperna går ihop, utan innefattar även ett krav på att pengarna används till rätt saker och att de nyttjas på ett effektivt sätt på såväl kort som lång sikt.

Definitioner

Umeå kommun definierar ändamålsenlig och effektiv verksamhet enligt följande:

- Respektive nämnds och bolags ändamål (grunduppdrag) är tillgodosett
- inom de finansiella och ekonomiska ramar som kommunfullmäktige angett.

Umeå kommun definierar god/stark finansiell ställning enligt följande:

- Kommunens tillgångar är i hög grad självfinansierade.

God ekonomisk hushållning definieras som en följd av ovanstående som att:

- respektive nämnds och bolags ändamål (grunduppdrag) är tillgodosett
- inom de finansiella och ekonomiska ramar som kommunfullmäktige angett
- och kommunens finansiella ställning är god

Finansiella mål och riskindikatorer

Ovanstående principer för god ekonomisk hushållning omsätts i regler för god ekonomisk hushållning, i finansiella mål på kort och lång sikt samt i indikatorer som påvisar kommunens risktagande.

En förutsättning för långsiktigt hållbar ekonomi är att de finansiella målen och de ekonomiska förutsättningarna är tydliga så att verksamhetsmål och ambitioner i god tid anpassas efter de ekonomiska förutsättningar som antas råda på såväl kort som lång sikt.

För att möjliggöra detta ska Umeå kommun återkommande genomföra långsiktiga finansiella och ekonomiska analyser som ger underlag för långsiktigt hållbara vägval och beslut.

Med grund i kommunens ekonomiska ställning ska kommunstyrelsen årligen göra en bedömning av kommunens förutsättningar att uppnå de finansiella målen på kort och lång sikt. Framåtsyftande bedömning av prognos för måluppfyllelse och riskindikatorernas utveckling ska medfölja förslag till planeringsdirektiv, uppföljning av finansiella mål och riskindikatorer ska ingå i Umeå kommuns delårs- och årsredovisning.

Nedanstående finansiella mål och riskindikatorer ska beaktas politiskt i samband med varje års planerings- och budgetprocess, avsteg från nedanstående ska motiveras och plan för återställande ska beskrivas i planeringsdirektiv.

Finansiella mål

Ekonomiskt resultat (kort sikt)

För att skapa stabilitet, minimera behov av ny upplåning och ha förmåga att hantera tillfälliga förändringar ska resultatet vara på en nivå som innebär att kommunen självfinansierar reinvesteringar och ger hög självfinansiering av nyinvesteringar.

Kommunens resultat ska därför uppgå till minst 2 procent av skatter, generella statsbidrag och utjämning.

Om resultatmålet ej uppnås är det viktigt att kommunen över tid genererar tillräckliga överskott för att inte riskera minskad handlingsfrihet om de ekonomiska förutsättningarna förändras. Sådana undantag innebär då att resultatet under enskilda år ska vara högre för att målet ska tillgodoses.

Soliditet (lång sikt)

Soliditeten visar kommunens långsiktiga betalningsförmåga genom att visa hur stor del av de totala tillgångarna som är finansierade med eget kapital. I måttet ingår även finansiell leasing samt den pensionsförpliktelse som ligger utanför kommunens balansräkning, syftet att ta med finansiell leasing och pensionsförpliktelsen är att visa kommunens handlingsutrymme på lång sikt.

Soliditeten ska uppgå till minst 31% och bibehållas eller stärkas över kommande 10 års period.

Riskindikatorer

Utöver den styrning som utgår genom ovanstående finansiella mål sker även styrning genom två riskindikatorer som visar risk för undanträngningseffekter samt risk för att generationsprincipen ej efterlevs på lång sikt. Dessa indikatorer bedöms ligga väl i linje med de principer som fastställts i denna riktlinje.

Riskindikatorerna följs upp och återrapporteras i anslutning till uppföljning av finansiella mål.

Risk för undanträngningseffekter

För att undvika en väsentlig risk för undanträngningseffekter där verksamheten ej kan upprätthållas på nuvarande nivå behöver kommunen säkra att andelen av skatter och bidrag som används för att finansiera räntekostnader och avskrivningar ej blir för hög.

Andelen av skatter och bidrag som används för att finansiera räntekostnader och avskrivningar ska ej överskrida 9 %

Detta innebär att år med tillfälligt höjda investeringsnivåer behöver kompenseras genom lägre investeringsnivåer efterföljande år.

Risk för att generationsprincipen ej tillgodoses

För att tillgodose generationsprincipen ska varje generation bära sina kostnader utan att överföra kostnader till nästa generation. Därför ska kommunens anskaffning av varaktiga tillgångar självfinansieras i hög utsträckning. I detta mått ingår finansiell leasing.

- *Andelen låneskuld genom tillgångar ska ej överstiga 40%*

Övriga indikatorer

Utöver riskindikatorer kan den finansiella utvecklingen följas via andra finansiella indikatorer. Centralt är att identifiera, följa och analysera finansiella risker på kort och lång sikt. Utifrån aktuella ekonomiska förutsättningar och förändringar i omvärld kan ytterligare finansiella mått vid behov lyftas in i ekonomistyrningen.

Regler för god ekonomisk hushållning

God ekonomisk hushållning innebär att under given tidsperiod är respektive nämnds och bolags ändamål/grunduppdrag tillgodosett, inom de finansiella och ekonomiska ramar som kommunfullmäktige angett och kommunens finansiella ställning är god.

Principerna för god ekonomisk hushållning omsätts i praktik genom att kommunen ska:

- Beakta principerna för god ekonomisk hushållning i årlig planerings- och budgetprocess
- Bedriva den kommunala verksamheten på ett ändamålsenligt och effektivt sätt.
- Upprätthålla en effektiv och ändamålsenlig organisation.
- Ha en god finansiell ställning i både kort (1 årigt) och långt (10 årigt) perspektiv.
- Vårda och underhålla fastigheter och andra tillgångar väl
- Ha ett proaktivt förhållningsätt och förmåga att i tid identifiera och genomföra nödvändiga åtgärder.
- Ha förmåga att identifiera och bedöma risker och konsekvenser som blir en följd av prioritering och vägval.

- Ha förmåga att genomföra prioriteringar och vägval som är nödvändiga för att bedriva ändamålsenlig verksamhet inom de ekonomiska och finansiella ramar som kommunfullmäktige angett.
- Ha god kostnadskontroll och förmåga att hantera kostnadsmässiga avvikelser.
- Nämnder som redovisar eller befarar ett underskott som överstiger en procent av tilldelad budgetram ska, om underskottet uppgår till mer än 1 mnkr, snarast redovisa orsaker samt en pris- och tidsatt åtgärdsplan till kommunstyrelsen och vidta de åtgärder som krävs för att uppnå en budget i balans

Resultatutjämningsreserv (RUR)

Efter förändring av kommunallagen from 1 jan 2024 ersätts möjligheten för kommuner att reservera medel till en resultatutjämningsreserv (RUR) med en möjlighet att reservera medel till en resultatreserv (RER).

Ytterligare medel kan därför ej reserveras i Kommunens resultatutjämningsreserv (RUR) efter 1 januari 2024.

Umeå kommuns resultatutjämningsreserv finns tillgänglig att nyttja fram till 2033 utifrån tidigare regelverk.

RUR i Umeå Kommun är avsedd att utjämna normala svängningar i intäkterna över konjunkturcyklerna, med syfte att täcka sviktande skatteunderlag vid befarad eller konstaterad konjunkturedgång.

Syftet med utjämningen är att åstadkomma en stabil verksamhet över en konjunkturcykel. Bedömning av när det är högkonjunktur eller lågkonjunktur avgörs genom att väga skatteunderlagsutvecklingen för budgetåret/bokslutsåret mot det genomsnittliga utfallet för de senaste 10 åren. Är utfallet för året under genomsnittet ska det ses som lågkonjunktur och är det över genomsnittet är det högkonjunktur.

- RUR utgör en del av kommunens egna kapital.
- Beslut om att använda medel från RUR ska fattas i samband med kommunfullmäktiges beslut om budget, men kan vid behov revideras i samband med bokslut. Vid disposition av reserven bör en bedömning göras av när konjunkturen återhämtar sig.
- I budgetbeslutet för kommande års budget är ianspråktagande av RUR maximerad till 5 procent av summan av budgeterade skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämningsbidrag. Ianspråktagande belopp kan inte överstiga det som redan är reserverat i tidigare års bokslut.
- Kommunfullmäktige ska alltid fatta beslut vid förändring av RUR.

Relaterade styrdokument

- Riktlinje för planeringsprocess – budget och investeringar
- Riktlinje för aktiverande styrning
- Riktlinje för ägarstyrning
- Riktlinje för styrning och uppföljning av externa utförare
- Riktlinje för intern styrning och kontroll
- Finanspolicy och tillhörande riktlinje
- Policy och riktlinje för markanvisning
- Riktlinjer för exploateringsavtal
- Översiktsplan